

Verdensmålene – 17 mål og 240 indikatorer, der skal måles på

Temanummer: Verdensmålene – en udfordring for hele samfundet

Verdensmålene er en udfordring for alle og en særlig udfordring for alverdens statistikbureauer. Der skal nemlig følges op på målene – med tal – og på 169 delmål, der løbende skal fortælle, hvordan det går med målopfyldelsen. I denne artikel gives der en række eksempler på den danske måling af opfyldelsen af Verdensmålene.

Der er meget godt at sige om Verdensmålene som en fælles ramme for samfundsmæssig diskussion og indsats både fra politisk hold, fra erhvervslivet og interesseorganisationer og fra civilsamfundsorganisationer. Med Verdensmålene har ansvarlige og interesserede i hele verden fået et fælles sprog i en vigtig debat om, hvordan man sikrer en mere bæredygtig verden.

Men ord gør det ikke alene. Nogle vil sige, at der skal handling til – men ord og handling er heller ikke nok. Man bliver også nødt til at kunne følge med i udviklingen på en ensartet måde i alle verdens lande for at kunne finde ud af, om vi bevæger os i den rigtige retning.

Til det skal man bruge tal. Tal til statistik er den måde, som man foretager en fornuftig opfølgning på, og derfor indeholder Verdensmåls-programmet, hvis man kan kalde det det, også en aktivitet, hvor alle lande årligt ved hjælp af statistik skal rapportere til FN om udviklingen i landets opfyldelse af Verdensmålene.

Det sker på et niveau, der er mere detaljeret end de 17 mål. De er, når det gælder den statistiske opfølgning, brudt ned i 169 delmål og 244 indikatorer.

Ligesom det er tilfældet med de 17 hovedmål, så er delmål og indikatorer også resultatet af den proces, der førte frem til vedtagelsen af de 17 Verdensmål på FNs generalforsamling i 2015. Så mens de 17 mål blev overbragt til politikerne og andre interesserede, så blev delmål og indikatorer overbragt til den internationale statistiske verden. Det vil mere præcist sige til medlemmerne af FN's statistikkommission, hvis medlemmer er statistikbureauerne fra FN's 193 medlemslande suppleret med en lang række FN organisationer, der har observatør status. For Danmark er det Danmarks Statistik, der er medlem.

For de fleste delmål og indikatorer var der en fastlagt definition af, hvad der helt præcist skal måles på.

NIELS PLOUG

Direktør for
Personstatistik,
Danmarks Statistik

Danmarks Statistik blev således involveret i arbejdet lige fra begyndelsen som dansk repræsentant i FN's Statistik Kommission, der fik til opgave at omsætte de 169 delmål og de mere end 240 indikatorer, der var blevet politisk enighed om i forbindelse med vedtagelse af de 17 Verdensmål, til et system, hvor der kan måles på udviklingen frem mod 2030. En stor, spændende og udfordrende opgave.

Til at begynde med gik det lidt langsomt med forståelsen af perspektiverne i Verdensmålene. De store danske erhvervsvirksomheder var dog på pletten lige fra begyndelsen, og det samme var mange af de frivillige organisationer. Langsomt, men sikkert kom også den politiske verden med fra Udenrigsministeriet – og Udenrigsministeren, der var med fra dag et – og videre til de politiske partier på Christiansborg og politikere i mange kommuner landet over. Det gjorde det blandt andet muligt for Danmarks Statistik at løse opgaven med at rapportere på udviklingen i Danmark i et data-partnerskab med den brede vifte af interessenter, der efterhånden kom på Verdensmåls-banen.

På Folkemødet i juni 2018 blev Danmarks Statistiks Verdensmål-data-plattform (som man kan finde her: www.dst.dk/sdg) lanceret ved et arrangement med deltagelse af landspolitikere, regioner, kommuner og erhvervslivet. Data-plattformen giver både overblik og indblik. Overblik over de 17 Verdensmål og de 169 delmål – og indblik i hvordan det går med målopfyldelsen i for tiden 100 delmål, der er oplysninger om i en dansk sammenhæng.

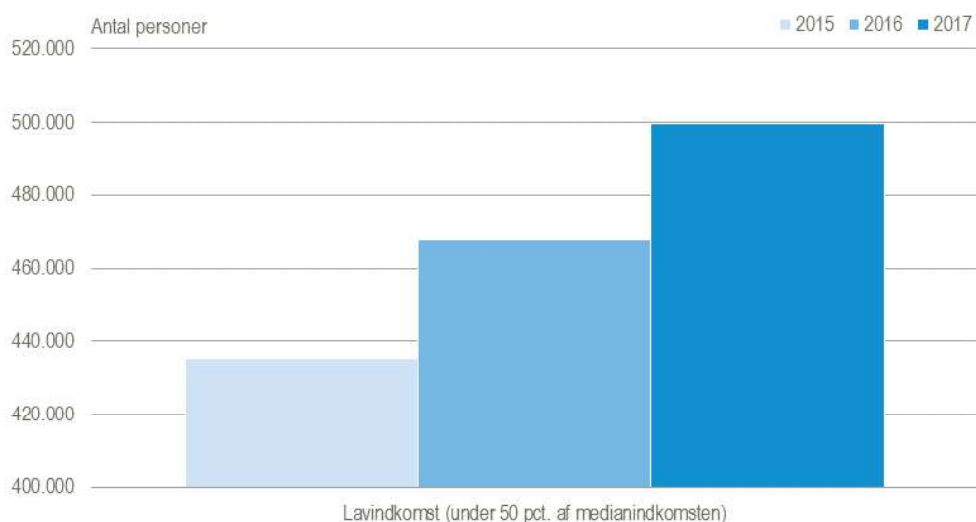
Det siger sig selv, at det vil være for omfattende i en artikel som denne at vise samtlige de delmål, der er rapporteret på på nuværende tidspunkt. Derfor er der i det følgende valgt nogle få ud som eksempler på den danske rapportering.

Fattigdom

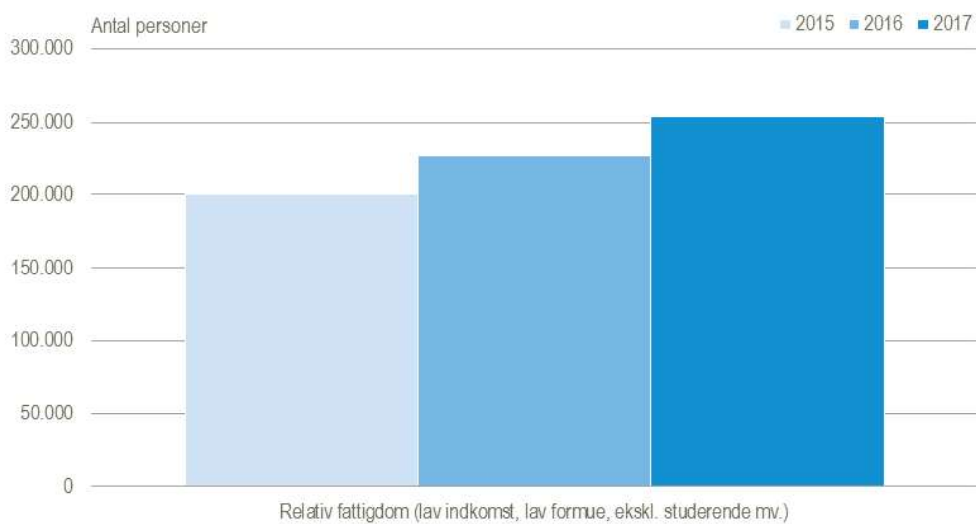
I den statistiske verden er måling af indkomstulighed og herunder fattigdom ukontroversielt og helt almindeligt. Det foretages løbende af statistikbureauer og internationale organisationer i hele verden. I en dansk sammenhæng bliver det derimod lynhurtigt genstand for en debat om, om det overhovedet giver mening at tale om fattigdom i et rigt land som Danmark.

Blandt andet i lyset af det har Danmarks Statistik valgt ikke én, men tre fattigdomsindikatorer. En indikator er lav indkomst, der er defineret som en disponibel indkomst på under 50 pct. af mediaindkomsten, mens en anden indikator er relativ fattigdom, som er personer med lav indkomst, hvor der ses bort fra dem, der har en formue på størrelse med lavindkomstgrænsen, ligesom der ses bort fra familier hvor hovedforsørgeren er studerende. De fleste studerende har lav indkomst, mens de studerer, men får senere en betydeligt højere indkomst. Den sidste indikator kaldes økonomisk sårbar, og består af den del af befolkningen, der i en spørgeskemaundersøgelse selv giver udtryk for, at de har svært ved at få pengene til at slå til og derfor underlader udgifter til fx ferie og har problemer med at betale regninger til tiden.

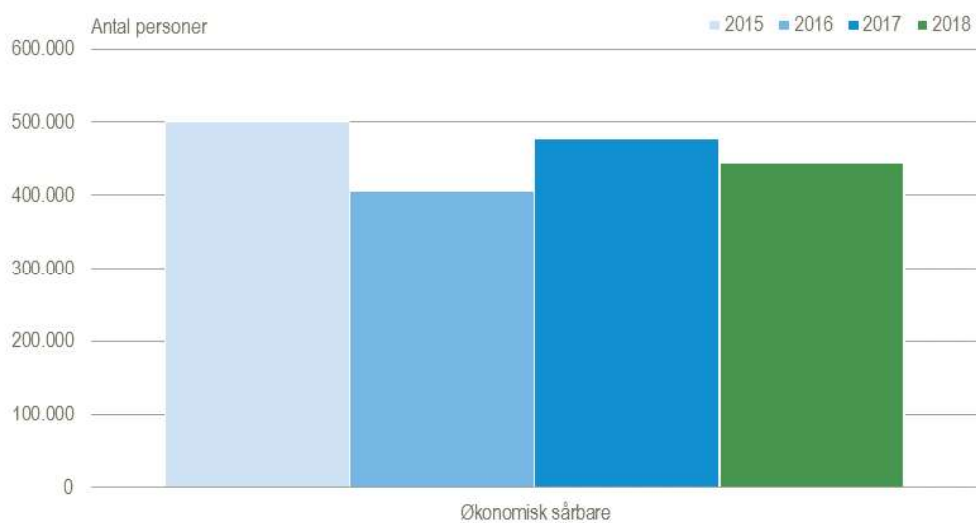
Figur 1. Udviklingen i personer med lav indkomst 2015-2017

Figur 2. Udviklingen i relativt fattige 2015-2017

Figur 3. Udviklingen i økonomisk sårbare 2015-2018

Alle tre indikatorer ligger på et lavt niveau, og udviklingen er beskeden, men for opadgående, hvilket tyder på en svag stigning i andelen af danske, der har lav indkomst, er relativt fattige og økonomisk sårbare.

Andelen med lav indkomst er steget fra 7,5 pct. i 2015 til 8,5 pct. i 2017. Andelen af relativt fattige er steget fra 3,5 pct. i 2015 til 4 pct. i 2017, mens andelen af økonomisk sårbare er faldet fra 9 pct. i 2015 til 8,5 pct. i 2018.

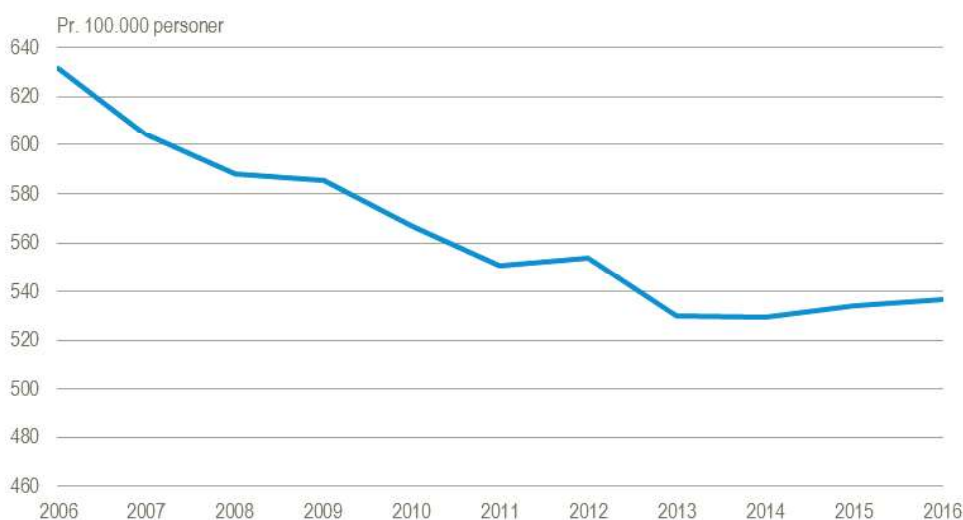
Så niveauet er lavt, men det ændrer ikke ved, at Verdensmåls-målsætningen hedder »afskaf fattigdom« så selv om Danmark er et rigt land, og niveauerne er lave, så ligger der en opgave også i en dansk sammenhæng på dette område.

Sundhed

Sundhed er et væsentligt og vigtigt emne for såvel den enkelte borger som for politikere og samfundet som helhed. Det viser alle målinger om, hvad borgerne synes, der er politisk vigtigt. Her ligger sundhed altid højt og ofte helt i top.

En række delmål på sundhedsområdet afspejler målsætninger om indsats mod dødelighed blandt gravide kvinder og spædbørn, der, når vi ser på tallene, ikke er noget stort problem i en dansk sammenhæng. På en række andre områder går det i øvrigt i den rigtige retning i en dansk sammenhæng.

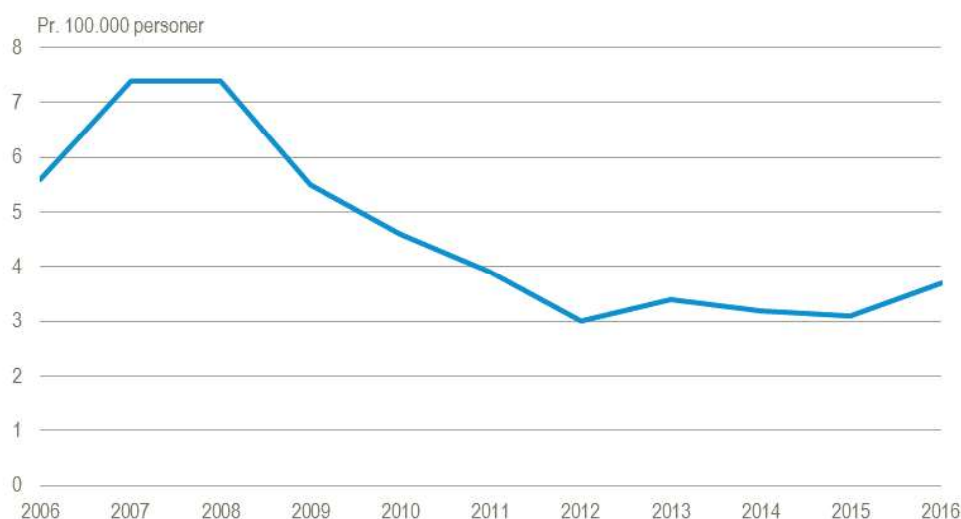
Figur 4. Dødelighed som følge af hjerte-kar-sygdomme, kræft, diabetes eller KOL

Figur 5. Skadelig brug af alkohol

Figur 6. Nedbringelse af dræbte og sårede i trafikken

Dødeligheden som følge af hjerte-kar-sygdomme, kræft, diabetes eller KOL er faldet siden 2006 fra et niveau på 630 pr. 100.000 borgere til 530 pr. 100.000 borgere i 2013. Siden 2013 har der været en svag stigning. Mens meget er opnået i perioden frem mod det tidspunkt i 2015, hvor vi begynder at måle på Verdensmålene, så ser den positive udvikling ud til at være gået i stå fra 2013 og frem. Det skal sammenholdes med formuleringen af selv målet, der er, at dødeligheden skal reduceres med en tredjedel frem mod 2030. Konkret betyder det, at vi skal fra 534 pr. 100.000 borgere i 2015 til 356 pr. 100.000 borgere i 2030, hvilket er en noget større reduktion, end den der blev opnået fra 2006 til 2013, da det gik godt med at reducere denne form for dødelighed i Danmark.

På alkoholområdet er målsætningen bl.a., at skadelig brug af alkohol skal reduceres. Og det er det blevet i Danmark, hvor forbruget målt som liter ren alkohol pr. borger over 14 år er faldet fra ca. 11 liter i 2007 til 9 liter i 2015. Men ligesom med dødeligheden fandt faldet især sted før 2015, og det ser ud til, at det er stagneret allerede i 2012. Så måske skal der en ekstra indsats til at

få faldet til at fortsætte, og måske er alkoholområdet et af de områder, hvor det kunne være relevant at udvikle et særligt dansk delmål.

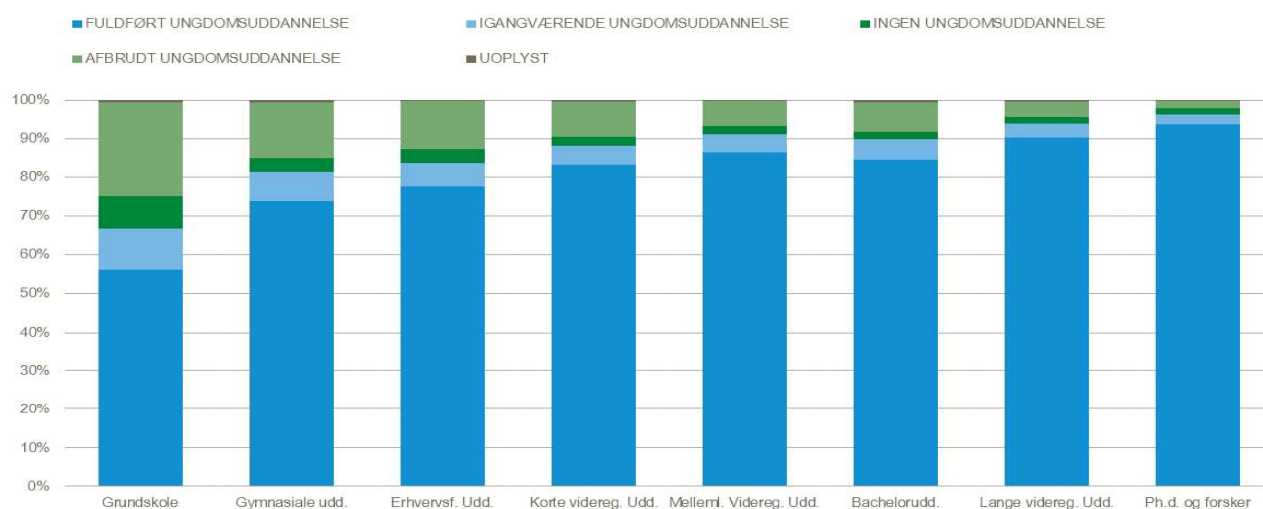
Også når det gælder dødsfald i trafikken, fandt der et stort fald sted fra omkring 7 pr. 100.000 indbyggere, da det var højest i begyndelsen af perioden, til omkring 3 pr. 100.000 indbyggere, da det var lavest i 2012. Men siden da er det steget en smule. Her er formuleringen af delmålet også relevant at tage i betragtning. Det er nemlig, at der – godt nok globalt – skal ske en halvering af antallet af døde og tilskadekomne i trafikken allerede i 2020. Når 2015 er udgangsåret, betyder det i dansk sammenhæng, at antallet af døde i trafikken skal reduceres til 1,5 pr. 100.000 borgere.

Uddannelse

Verdensmålene om uddannelse handler i høj grad om at sikre fri og lige adgang til uddannelsessystemet for alle. På det punkt er Danmark godt med. Uddannelse er gratis, og i den højere del af uddannelsessystemet får de uddannelsessøgende ovenikøbet et stipendie til dækning af deres leveomkostninger som uddannelsessøgende. Også på dette område er det værd at overveje, om Verdensmålene, der skal anvendes til at give et billede af den globale udvikling på uddannelsesområdet, med fornuft kan suppleres med lokale mål for Danmark, der adresserer en eller flere væsentlige uddannelsesmæssige udfordringer i en dansk sammenhæng.

Det er fx i en dansk sammenhæng en kendt sag, at der er en sammenhæng mellem børn og unges uddannelsesresultater og deres forældres uddannelse – det der som begreb kaldes den sociale arv. Det er sådan set ikke, fordi der mangler mål. Det har således længe været en målsætning, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse, når de er 25 år. Men der er forskel på, hvem der får det jf. figur 7.

Figur 7. Ungdomsuddannelses-status som 25-årige fordelt efter forældres uddannelsesbaggrund, 2015

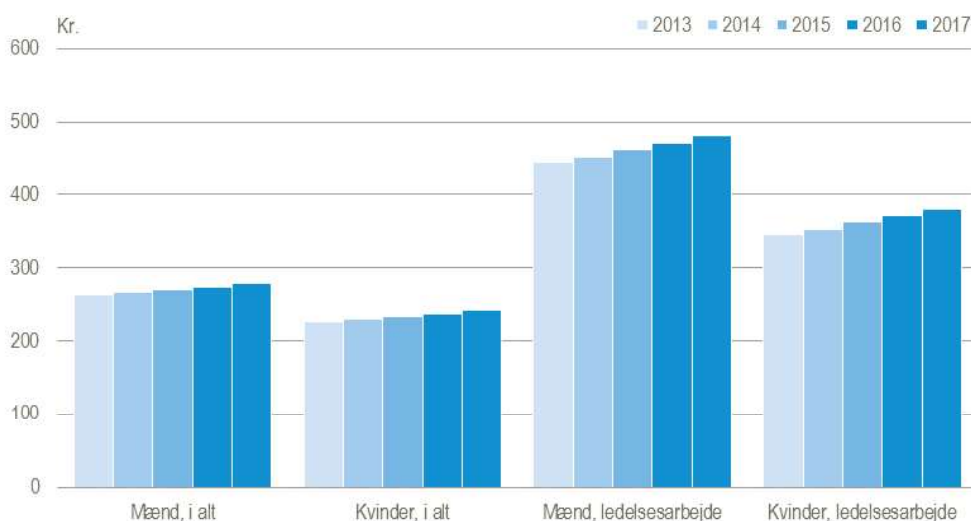
For de unge, der har meget veluddannede forældre, er den målsætning opfyldt. Men for dem, hvis forældre er knap så veluddannede, kniber det mere. Fx er det kun 55. pct. af dem, hvis forældre har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse, der har en ungdomsuddannelse som 25-årige. Så den såkaldte 95 pct.-målsætning er en oplagt kandidat til en afledt dansk bæredygtighedsmålsætning eventuelt suppleret med delmål om, at i 2025 skal 75 pct. af dem, hvis forældre har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse, have en ungdomsuddannelse – mens 95 pct. målet skal være opfyldt i 2030.

Job og vækst

Arbejdsmarkedet er helt centralt, når det gælder social bæredygtighed. Det er det både, fordi det er ved at være aktiv på arbejdsmarkedet, at man får en indkomst at leve for, men også fordi man på arbejdsmarkedet møder andre mennesker og i mange tilfælde også får mulighed for at anvende sine uddannelsesmæssige og andre kvalifikationer på en kreativ og interessant måde.

Arbejdsmarkedet er samtidig et marked med mange former for opdelinger, der er interessante og relevante i en social og bæredygtighedsmæssig sammenhæng. Fx opdelinger mellem mænd og kvinder og mellem unge og gamle.

Figur 8. Gennemsnitlig timeløn for kvindelige og mandlige ansatte, opdelt efter type af beskæftigelse og køn

Figur 9. Andelen af unge (15-24 år), der ikke er under uddannelse, i beskæftigelse eller i træning

Forskellen mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet og ikke mindst forskellen mellem mænds og kvinders løn er et klassisk arbejdsmarkedstema. Det er også et svært tema, fordi forskellen blandt andet skyldes forskelle i, hvilke sektor man arbejder i – privat eller offentlig – hvor mange timer man arbejder – heltid eller deltid – hvilken uddannelsesbaggrund man har – fx teknik eller social omsorg – og hvor man er placeret i jobhierarkiet – fx medarbejder eller leder. Men forskellen kan også skyldes, at kvinder diskrimineres lønmæssigt på arbejdsmarkedet.

Overordnet kan man se, at der er forskel på mænd og kvinders gennemsnitlige timeløn. Man kan også se, at den er blevet svagt mindre i perioden fra 2013 til 2017. I formuleringen af Verdensmålet på området er målsætningen på linje med de danske regler, nemlig at der skal gives lige løn for arbejde af samme værdi. Går man lidt mere i detaljer, vil man fx se, at den gennemsnitlige timeløn for mænd, der udførte ledelsesarbejde i 2017, var 100 kr. højere end for kvinder, der udførte ledelsesarbejde. Det kan der findes mange forklaringer på – og en af dem kan være, at kvinder i et eller andet omfang løndiskrimineres på arbejdsmarkedet.

Andelen af unge mellem 15 og 24 år, der hverken er under uddannelse, i beskæftigelse eller deltager i kurser mv. (træning), ligger mellem 9 pct. og 10 pct. På den måde ligger andelen stabilt, og dermed er der en udfordring i at leve op til Verdensmålsmålsætningen om, at andelen skal væsentligt reduceres allerede inden 2020.

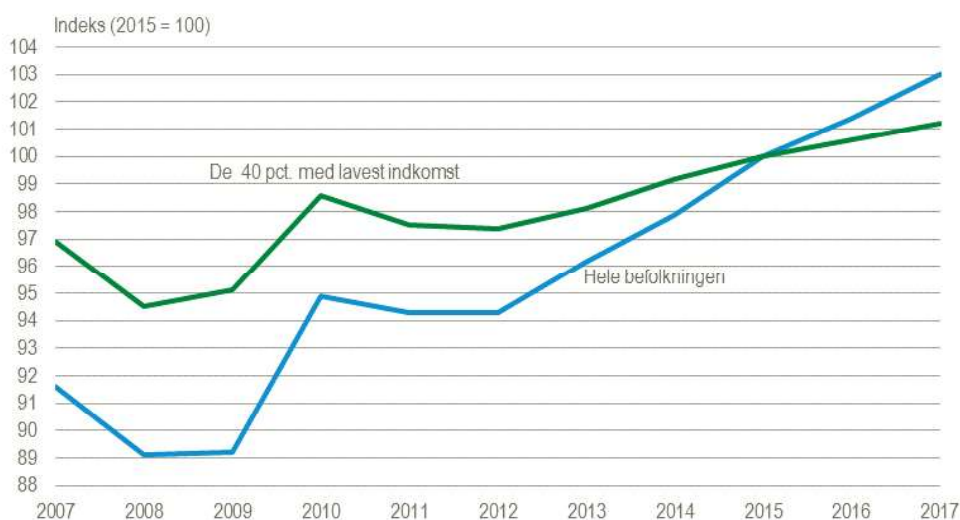
Mindre ulighed

Ulighed, herunder den økonomiske ulighed, er ofte et hedt debattemne måske ikke mindst efter det fokus på den økonomiske ulighed, der kom i forbindelse med bogen »Kapitalen i det 21. århundrede« af den franske økonom Thomas Piketty. Den bog sammenholdt med en stigende økonomisk ulighed målt ved

den såkaldte gini-koefficient i rigtig mange lande verden over, herunder også i Danmark, har ført til, at spørgsmålet om de potentielt negative samfundsmæssige konsekvenser af en stigende økonomisk ulighed i stigende grad diskuteres.

Verdensmålet om mindre ulighed handler om andet og mere end økonomi. Det handler også om lige muligheder for personer med forskellige forudsætninger, fx handicappede borgere sammenlignet med ikke-handicappede, og om større grad af lighed mellem i-lande og u-lande.

Figur 10. Væksten i husholdningsudgifter eller indtægt pr. indbygger blandt de nederste 40 procent af befolkningen og den samlede befolkning

På dette Verdensmålsområde bliver en af de vigtige – men til tider oversete – pointer omkring udviklingen frem mod 2030 særlig tydelig, fordi den nævnes eksplicit som en del af målet. Det er målsætningen om, at alle skal med (leave no one behind), hvilket er operationaliseret ved, at de forbedringer, der sker på de områder, hvor forbedringerne kan relateres direkte til enkeltpersoner, særligt skal komme de 40 pct. dårligst stillede til gavn. På området om indkomstulighed er det formuleret sådan, at målet er, at der inden 2030 skal opnås og fastholdes en stigningsgrad i indkomsterne for de 40 pct. med de laveste indkomster, der er højere end indkomststigningen for gennemsnittet. Og som det måske lidt ironisk kan ses i figur 9, så var det præcist det, der var tilfældet i Danmark frem til 2015, hvor Verdensmålene blev vedtaget. Siden da har den gennemsnitlige indkomststigning været højere for hele befolkningen end for de 40 pct. dårligst stillede, så også på det område skal der ydes en indsats fra dansk side for at opfylde Verdensmålet.

Meget mere end den nationale måling

Den datamæssige side af arbejdet med Verdensmålene er meget mere end den nationale måling.

Danmarks Statistik arbejder således i samarbejde med medlemmer af data-partnerskabet på at udbygge Verdensmåls-data-plattformen således, at der kan komme data om bl.a. danske virksomheders engagement i arbejdet med Verdensmålene og betydningen af danske virksomheders produkter og produktionsprocesser på målet om større bæredygtighed. De første resultater af det arbejde præsenteres på Folkemødet i år.

Desuden arbejdes der på også at kunne vise det arbejde med Verdensmålene, der finder sted i landets kommuner og regioner, og på at kunne supplere data på de enkelte delmål med data som civilsamfundsorganisationerne finder er væsentlige som supplement til de officielle data på området.

Internationalt ligger der en stor opgave i at få oparbejdet en kapacitet i en lang række lande til at kunne følge op på Verdensmålene med de data og den statistik, som det var forudsat ved vedtagelsen af målene. Der er mange lande, hvor der er et godt stykke vej, før de kan være med. Danmarks Statistik har fra begyndelsen engageret sig i dette arbejde som medlem af den arbejdsgruppe om statistisk kapacitetsopbygning, som blev etableret af FN's statistikkontor.

Statistik er et vigtigt værktøj til at kunne følge op på Verdensmålene, men det er også et vigtigt værktøj helt generelt for såvel politikere som erhvervsfolk og andre, der har brug for at følge med i et givet lands udvikling på væsentlige samfundsmæssige områder.

Derfor er målsætningen om statistisk kapacitetsopbygning i relation til Verdensmålene et væsentligt bidrag til at sikre det fortsatte fokus på målopfyldelsen.

At opfylde Verdensmålene er ikke bare »at knipse med fingrene« – heller ikke i relation til borgerne i Danmark. Der er flere områder, hvor der skal mere til, end det vi stillede op med på Verdensmålsstartlinjen i 2015.